

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора, Кобзаря
Олександра Федоровича на дисертацію Федоренка Анатолія
Вікторовича на тему: «Адміністративно-правові засади державного
регулювання ринку страхування», подану на здобуття наукового ступеня
кандидати юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне
право і процес; фінансове право; інформаційне право**

Сучасний страховий ринок є важливим елементом фінансової системи держави, який забезпечує перерозподіл ризиків, захист майнових інтересів громадян та суб'єктів господарювання, а також сприяє фінансовій стабільності економіки. В умовах трансформаційних процесів, глобалізації та євроінтеграційного курсу України особливого значення набуває належне державне регулювання страхової діяльності. Варто відзначити, що ринок надання страхових послуг має певні проблемні моменти: по-перше, страховий сектор в Україні ще не досяг рівня зрілості, властивого розвиненим країнам (спостерігається низька капіталізація страховиків, недостатній рівень довіри з боку населення, відсутність ефективних механізмів гарантування страхових виплат); по-друге, сучасні виклики – воєнний стан, економічна нестабільність, цифровізація та нові види ризиків (кіберзагрози, кліматичні зміни) (відповідно потребують посилення адміністративно-правових засад державного регулювання); по-третє, інтеграція України до правового простору Європейського Союзу вимагає гармонізації національного законодавства у сфері страхування з директивами Solvency II та іншими європейськими стандартами. З огляду на зазначене вище, цілком справедливим буде відзначити, що дисертаційне дослідження Федоренка Анатолія Вікторовича на тему: «Адміністративно-правові засади державного регулювання ринку страхування» є актуальним, своєчасним та таким, що здатне вирішити низку проблем теоретичного та практичного характеру у відповідній сфері.

Про актуальність дослідження свідчить також те, що його виконано відповідно до: «Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року», затверджених Указом Президента України від 30.09.2019 № 722/2019; «Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року», введеної в

дію Указом Президента України від 11.08.2021 № 347/2021; «Національної економічної стратегії на період до 2030 року», затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. Окрім того, дисертація узгоджується з темою науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390) (с.17).

Дисертація А.В. Федоренка побудована на комплексному та системному підході й відзначається високим рівнем наукових узагальнень. У процесі роботи автор спирався на широкий спектр наукових джерел, серед яких праці з філософії, загальної теорії держави і права, теорії управління, а також адміністративного, податкового, фінансового, страхового, конституційного, інформаційного, цивільного, господарського, міжнародного та інших галузей правової науки. Крім того, було враховано досягнення логіки, мовознавства, соціології та суміжних дисциплін.

Високий рівень наукової обґрунтованості та достовірності результатів дослідження забезпечено застосуванням як загальнонаукових, так і спеціальних методів пізнання – діалектичного, формально-логічного, порівняльно-правового, історичного, логіко-семантичного, системно-структурного, соціологічного, статистичного, методу моделювання тощо. Вагоме значення мало й використання значної кількості емпіричного матеріалу: аналіз практичної діяльності органів державного регулювання страхового ринку, матеріали політико-правової публіцистики, довідкові та статистичні джерела.

Зміст роботи в цілому свідчить про високий теоретико-методологічний рівень розв'язання поставлених завдань. Чітко виражена теоретична база, зокрема, вдало сформульовані дефініції, класифікації та критерії, дозволили дисертанту обґрунтовано висловити власну позицію з багатьох дискусійних питань, що стосуються державного регулювання ринку страхових послуг.

В роботі вдало сформульовано мету (спираючись на узагальнення наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, з'ясувати сутність

та виокремити особливості адміністративно-правових засад державного регулювання ринку страхування, а також на основі аналізу позитивного вітчизняного та зарубіжного досвід розробити та надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації спрямовані вдосконалення правових та організаційних засад здійснення відповідного регулювання) та завдання дисертаційного дослідження (с.18).

Об'єктом дослідження є правові відносини, які виникають в процесі здійснення державного регулювання ринку страхування. Предметом дослідження є адміністративно-правові засади державного регулювання ринку страхування (с.19).

Наукова новизна одержаних результатів полягає, насамперед у тому, що робота є однією із перших спроб з'ясувати сутність та виокремити особливості адміністративно-правових засад державного регулювання ринку страхування, на основі чого надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації спрямовані вдосконалення правових та організаційних засад здійснення відповідного регулювання. В результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем.

На особливу увагу заслуговують наступні положення, висновки, рекомендації та пропозиції, що викладені в цій дисертації, які найбільш наочно демонструють її наукову новизну, теоретичну та практичну значущість:

- вперше запропоновано авторське визначення адміністративно-правових інструментів державного регулювання ринком страхування, які являють собою зовнішній прояв практичної діяльності спеціально уповноважених суб'єктів, що реалізується за допомогою особливого набору інструментів та засобів, тобто методів, через які органи державної влади та їх посадові особи забезпечують формування та організацію функціонування прозорого, ефективного, якісного та економічно перспективного ринку страхування України (с.20);

- вперше сформульовано узагальнююче поняття «суб'єкти державного регулювання ринку страхування», під яким запропоновано розуміти органи державної влади та інші спеціально уповноважені інституції, які в межах своєї компетенції здійснюють формування та реалізацію державної політики у сфері страхування, встановлюють обов'язкові правила і стандарти діяльності учасників страхового ринку, реалізують нагляд і контроль за їх дотриманням, а також забезпечують захист прав та інтересів страхувальників і страховиків з метою стабільного та прозорого функціонування страхового ринку (с.21);

- вперше виділено особливості державного регулювання ринку страхування в умовах воєнного стану, до яких віднесено: внесення швидких та нестандартних змін до чинного законодавства, процедурних аспектів страхування, а також надання пільг окремим категоріям осіб, зокрема військовослужбовцям; постійно зростаюча кількість ризиків, зокрема обумовлених веденням бойових дій; значні фінансові втрати учасників ринку страхування; зміна до підходів страхування окремих видів майна; активна цифровізація ринку страхування; залучення міжнародних організацій та допомоги у сферу страхування (с.21);

- виділено наступні ключові особливості ринку страхування, які підкреслюють його унікальність та значимість в економічній системі та правовому середовищі країни: 1) діяльність на ринку страхування має чітке законодавче визначення та допустимі форми. Вони обов'язкові до врахування та застосування. Виключно в них ринок функціонує та досягає поставленого економічного результату; 2) страховий ринок передбачає обмеження стосовно складу суб'єктів, які мають право здійснювати на ньому діяльність, а також суворі стандарти їх організаційно-правового статусу; 3) чіткою регламентацією також відрізняються об'єкти страхового ринку, пов'язані із обмеженим переліком класів страхування; 4) страховий ринок піддається державному регулюванню, яке має глибокий зміст та стосується широкого кола питань його функціонування (с.67);

– констатовано, що правове регулювання державного регулювання ринку страхування – це здійснюваний за допомогою правових норм, зокрема адміністративно-правових, широкий, упорядковувачий, регулятивний, забезпечувальний вплив на суспільно-правові відносини, які виникають в процесі діяльності державних органів та їх посадових осіб щодо організації законної та правильної роботи страхового ринку, захисту прав, свобод та інтересів його учасників і держави, а також забезпечення безпеки, правомірності функціонування та систематичного розвитку останнього (с.113–114);

– підкреслено, що Нацбанк є незвичайним державним органом в стандартному розумінні. Він не відноситься до жодної з гілок державної влади та виступає головним елементом банківської системи України та національної економіки. При цьому, НБУ не є класичним банком, адже не реалізує банківську діяльність, як таку. Це дає можливість констатувати цілком унікальне положення вказаного державного відомства, що додатково підкреслено його особливим набором функцій (с.116);

– аргументовано, що досвід Німеччини у сфері державного регулювання ринку страхування є цікавим для України, оскільки: по-перше, законодавство цієї країни побудовано таким чином, що страхові компанії діють у чітко визначених правових рамках, але при цьому зберігають гнучкість для розвитку та впровадження нових продуктів; по-друге, приклад Німеччини свідчить про те, що нагляд може бути не лише інструментом контролю, а й чинником стимулювання якості послуг, фінансової стійкості компаній та захисту прав споживачів; по-третє, важливою є й культура страхування, що формувалася в Німеччині десятиліттями у тісному зв'язку з політикою держави (с.168);

– з метою вдосконалення правових та організаційних засад державного регулювання ринку страхування запропоновано:

1) розробити загальнодержавну «Концепцію розвитку ринку страхування України», метою якої має бути створення ефективного, стійкого, конкурентоспроможного та прозорого ринку страхування України, який буде

на високому рівні захищати майнові права та інтереси громадян та бізнесу, сприятиме економічній стабільності, а також інтеграції у європейський та світовий фінансовий простір;

2) забезпечити подальшу адаптацію українського страхового законодавства до вимог та стандартів ЄС, для чого необхідно: по-перше, імплементувати принципи Solvency II, що передбачають посилення вимог до капіталу, прозору оцінку активів і зобов'язань, а також підвищення стандартів корпоративного управління і управління ризиками; по-друге, вдосконалити механізми захисту прав споживачів шляхом імплементції положень Insurance Distribution Directive для забезпечення прозорості продажу страхових продуктів, а також уніфікації процедури ліцензування і нагляду за страховиками; по-третє, забезпечити впровадження сучасного ризик-орієнтованого нагляду, що дозволить більш ефективно оцінювати фінансову стійкість страхових компаній і своєчасно реагувати на потенційні загрози; тощо (с.183)).

У дисертації сформульовано й інші цікаві та корисні положення та висновки.

Однак, як і при дослідженні будь-якої складної і нової теоретичної проблеми, в зазначеному дисертаційному дослідженні міститься чимало спірних, неузгоджених і не зовсім обґрунтованих положень, які можуть стати підґрунтям наукової дискусії і напрямками подальшої розробки даної проблеми. Зокрема:

1. Так, на сторінці 46 дисертаційного дослідження дисертант досить змістовно розриває систему елементів державного регулювання ринку страхування в Україні. Разом із тим, як вбачається, здобувачу варто було не просто навести перелік таких елементів, а й розкрити зміст ключових із них. Зокрема, додатково хотілося б уточнити: що є метою та завданнями державного регулювання ринку страхування?

2. Вивчення окремих теоретичних конструкцій, як вбачається, дещо перевантажують наукову роботу. Наприклад, у висновках до розділу 1 здобувач наводить визначення поняття «ринок», вказуючи що це певна

теоретична абстракція, яка характеризує сферу товарообміну між сторонами, що передбачає отримання та реалізацію матеріальних або нематеріальних об'єктів (послуг), з метою досягнення відповідного економічного результату (с.67).

3. У підрозділі 1.3 здобувач формує коло принципів державного регулювання ринку страхування, до яких відносить: верховенства права, законності, гуманізму і людиноцентризму, прозорості державного регулювання, рівності, антимонополізму. Втім, як вбачається, перелік відповідних засад є досить обмеженим та може бути розширений наступними: економічної ефективності, доцільності, раціональності, системності, комплексності, тощо.

4. Заслуговує на увагу те, що в рамках підрозділу 3.2. дисертаційного дослідження дисертантом досить змістовно було розкрито особливості державного регулювання ринку страхування в умовах воєнного стану. Разом із тим, висновки автора були б більш повними, змістовними та практично значимими якби він окреслив шляхи забезпечення ефективного страхового захисту в умовах воєнного стану.

5. Опрацьовуючи напрями вдосконалення правових та організаційних засад державного регулювання ринку страхування здобувачу окрему увагу варто було приділити увагу проблемі відповідальності страховиків. Зокрема, на мою думку, відповідальність страховиків повинна бути посилена. А відтак, хотілося б почути позицію здобувача з приводу цього питання.

Разом з тим, зазначені зауваження переважно мають дискусійний характер і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані у науково-дослідній роботі; правотворчості; навчальному процесі та практичній діяльності.

Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 5 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, та 3 тезах наукових повідомлень на

науково-практичних конференціях. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог. Ознак порушень вимог академічної доброчесності в роботі не виявлено.

Викладене дозволяє зробити висновок, що дисертація на тему: «Адміністративно-правові засади державного регулювання ринку страхування» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання – з'ясувати сутність та виокремити особливості адміністративно-правових засад державного регулювання ринку страхування, та на основі аналізу позитивного вітчизняного та зарубіжного досвід розробити та надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації спрямовані на вдосконалення правових та організаційних засад здійснення відповідного регулювання – , яка має суттєве значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Федоренко Анатолій Вікторович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
т.в.о. директора
навчально-наукового інституту
поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ

Олександр КОБЗАР

Підпис Кобзаря О.Ф. засвідчую
Проректор Національної академії внутрішніх справ
полковник поліції

Олег ТАРАСЕНКО